

מה בין תבוסת המצרים להעתקות במבחנים!?

ד"ר שרגא פישרמן, משנה לראש המכללה

א יום ירושלים מאחורינו, ומסקרן לעיין באחד מהמחקרים שפורסמו אחרי המלחמה. בעקבות המלחמה, פרסם חוקר מצרי, ד"ר צאדק ג'ילאל אלעטי¹, ספר העוסק בניתוח תבוסת המצרים במלחמה.¹ מטרת הספר הייתה להפיק לקחים מהמלחמה על מנת לנצח את היהודים במלחמה הבאה. כדי להבין את ה'ראשי' של החייל המצרי, ניתח המחבר את האישיות הפהלוית² הערבית. להלן ציטוט של המאפיין הראשון של הערבי הפהלוי:

"אחת התכונות [...] באישיות הפהלוית היא בקשת הדרך הקצרה והמהירה ביותר להגשמת מטרה או משימה מסוימת והשתמטות מעמל וממאמץ, הדרושים בדרך כלל כדי לגבור על המכשולים, ומשימוש באמצעים הטבעיים להשגתה. עניינו של הפהלוי אינו בביצוע העבודה בצורה המושלמת ביותר אלא בביצוע כשלעצמו, כדי שלא יאמרו עליו שאיננו מסוגל, ש'לא הולך לוי'. הסטודנט הפהלוי הוא זה המצליח תמיד בלי להתיש את כוחותיו בלימוד רציני ועקבי, הוא מתפאר בכך ומלגלג על חברו העלוב המתבודד ועושה לילות כימים בשינון שיעוריו. הפהלוי מתאר אותו כ'לומד בעל פה שאינו מבין מה הוא קורא', וכיזולל דעת'. הסטודנט הפהלוי מתעניין ראשית כל וככלות הכל בהצלחה הפורמאלית וביצירת הרושם החיצוני הקשור בה, ועל כן אנו מוצאים אותו נזקק לתחבולות מתחבולות שונות ולאמצעים בלתי חוקיים כדי להצליח..."

האסון מתרחש כאשר תלמיד פהלוי זה מסיים את חוק לימודיו ונעשה קצין בצבא או ממונה בדרגה גבוהה במנגנון הממשלתי, ומיישם בלי משים ובתמימות את צורות התנהגותו הפהלוית בעבודתו החדשה. מה יקרה לאומה כאשר קצין זה ישיב בחלקות לממוניו בבעיות החשובות ביותר, ויתראה בפניהם כמי שיש בידו ידיעות שלמעשה אין שמץ מהן בידיו, ממש כשם שהיה משיב בחלקות למוריו באוניברסיטה ומופיע לפניהם כמי שבקי בפרטי נושא לימודיו, בעוד שלאמיתו של דבר העתיקים מחברו או מנייר שהגניב לאולם הבחינות?"

ב לפני מספר שנים ערכתי מחקר ובו בדקתי, בין השאר, את הפער שבין השיפוט המוסרי להתנהגות המוסרית בפועל. על מנת לבדוק את 'ההתנהגות המוסרית' בניתי כלי המורכב ממספר סיפורים העוסקים בנושא יושר ויושרה. אחד הסיפורים עסק בהעתקה במבחנים. השאלונים הועברו בישיבות תיכוניות. כאשר בדקנו האם קיימת הלימה בין התנהגות הנבדקים בסיפורים השונים נדהמנו לגלות, כי קיימת התאמה גבוהה בין כל הסיפורים, להוציא נושא העתקות. מספר עצום של נבדקים ציין כי לא תמיד הוא נוהג ביושר במבחנים.

¹ הספר תורגם לעברית ע"י יהושפט הרכבי.

² 'פהלוי' מהווה שם של שושלת ושפה, שמקורם באירן.

ג בשיטוט באינטרנט ובשיחות עם תלמידים, מורים וסטודנטיות מצאתי, בין השאר, מספר תירוצים להעתקה: "אם מותר להעמיד אנשים במבחנים שאינם רוצים בהם, מוזר לקבוע עבורם שזה לא מוסרי שיעזרו לעצמם". הבנתם?! – "אם הם דופקים אותי למה שאני לא אדפוק אותם"?, וכן: "המערכת מעודדת העתקות" ועוד ועוד...

ד אתרים שונים ברשת מציעים "פטנטים" להעתקה כמו שימוש בהודעות SMS, עט העתקה עם פנס אולטרה סגול, (במחיר - 69 ₪) דיו סתרים ועוד.

ה ואצלנו??

בימים אלו בהם אנחנו מתקדמים מקרבן שעורים לקרבן חיטים, בימים אלו שבין גאולת הגוף (פסח ויום העצמאות) וגאולת הנפש (יום ירושלים ושבועות), ראוי שניתן דעתנו גם על השאלה האם אצלנו העיקר זה ההישג החיצוני או התוכן הפנימי; הרושם או המהות. מה קורה אצלנו, וכיצד נפתח גישה בריאה בעניין זה אצל תלמידינו?

שרגא פישרמן